

Inspection - an Innovative Social Phenomenon for Assessing the Quality of Bulgarian Education

Tsetska P. Hadzhigeorgieva

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences

Инспектирането – иновативен социален феномен за оценяване качеството на българското образование

Цецка П. Хаджигеоргиева

Институт по философия и социология, Българска академия на науките

Author Note

Tsetska Hadzhigeorgieva <https://orcid.org/0000-0003-3759-6744>

Ph.D. student in Sociology, Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences.

The author has no known conflict of interest to disclose.

Correspondence concerning this article should be addressed to Tsetska Hadzhigeorgieva, 13-A Moskovska Street, Sofia 1000, Bulgaria. E-mail: tshadji.iphs.bas@gmail.com

Бележки за автора

Цецка Хаджигеоргиева <https://orcid.org/0000-0003-3759-6744>

Редовен докторант по социология в Институт по философия и социология при БАН

Няма конфликт на интереси.

Кореспонденцията, свързана с тази статия, да бъде адресирана до Цецка Хаджигеоргиева, София, 1000, ул. Московска 13А, ИФС. E-mail: tshadji.iphs.bas@gmail.com

Abstract

The article analyzes a new and innovative phenomenon in the Bulgarian education system - the inspection of the quality of education. The reasons that necessitated the changes to the Bulgarian legislation, which led to the introduction of inspection as a method for assessing the quality of education, have been consistently examined; the specifics of the state educational standards for assessing the quality of Bulgarian education and the changes that have occurred in them have been brought out. The social "portrait" of inspection is built through the prism of the mission and goals of the national inspectorate of education and the norms of the state educational standard for inspection while using examples of different educational paradigms from the theory and practice of established European educational systems.

Keywords: quality of education, inspecting the quality, state education standards

Резюме

В статията на анализ е подложен един нов и иновативен за българската образователна система феномен - инспектирането на качеството на образованието. Последователно са разгледани причините, наложили промените на българското законодателство, довели до въвеждането на инспектирането като метод за оценка на качеството на образованието; изведена е спецификата на държавните образователни стандарти за оценка на качеството на българското образование и настъпилите промени в тях.

Социалният „портрет“ на инспектирането е изграден през призмата на мисията и целите на националния инспекторат по образованието и нормите на държавния образователен стандарт за инспектирането, като същевременно са използвани примери на различни образователни парадигми от теорията и практиката на утвърдени европейски образователни системи.

Ключови думи: качество на образованието, инспектиране на качеството на образованието, държавни образователни стандарти

ARTICLE INFO:

Original Article

Received: 19, 05. 2022

Revised: 09, 06. 2022

Accepted: 24, 06.2022

Инспектирането – иновативен социален феномен за оценяване качеството на българското образование

Въведение

Динамичните промени в европейските образователни политики наложиха осезателни за цялото ни общество промени и в политиката по отношение на българското образование. В противоположност на очакванията на обществото за повишаване на образователните резултати на българските деца вследствие утвърденото присъствие на страната ни в европейското образователно пространство, парадоксално се налагат пропуските им в овладяването на функционалната грамотност. Регистрираните дефицити и усилията за синхронизация на българската образователна система с европейските изисквания наложиха конституирането на един изцяло нов подход в оценяването на качеството на българското образование, свързан с прилагане на метода на инспектирането. Инспектирането се налага като един нов социален феномен в българската образователна система.

Инспектирането на достигнатото качество на образованието, само по себе си, като социален феномен, обхваща множество процеси и в съвременната му форма и приложение е един в много голяма степен иновативен за българската образователна система метод. Социологическото изследване на инспектирането като иновативен социален метод за оценка на качеството на образованието е важно и необходимо, доколкото е наложено както от потребностите на обществото и самата образователна система, така и от дефицита на информация за него у преките участници в тези процеси, а именно ученици, родители, учители, управленски екипи, държавни институции.

Тук ще представя един социологически ракурс/поглед върху инспектирането на качеството на образованието в България, като метод, въведен в съответствие с утвърден нов държавен образователен стандарт, влязъл в сила с Наредба № 18/09.09.2021 г. на МОН за инспектирането на качеството на образованието през учебната 2021/2022 г.

Конкретната задача, която настоящият анализ си поставя, е свързана с конструиране на „социален портрет“ на инспектирането на българската образователна система като иновативен социален феномен и неговото популяризиране сред обществото, както и детайлното запознаване на въвличените в него социални актьори: ученици, родители,

учители, директори със спецификите на отделните процеси, чрез които се постига реализацията му, доколкото практиката досега показва, че инспектирането на качеството на образованието в България, като един нов социален феномен, не се познава добре от отделните социални актьори, включени в процесите по оценяване на образователните институции.

Нормативна, теоретична и институционална рамка

Новата философия на промяната на образователната ни система е ориентирана към осигуряването на качествено предучилищно и училищно образование в България, кореспондиращо с утвърдените европейски ключови компетентности и неговото ефективно оценяване. Във връзка с това средното образование е подложено на сериозна реформа. Отменен е действащият Закон за народната просвета (обн. ДВ. бр.86 от 18 октомври 1991г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 25 юли 2014г.) и Правилника за неговото приложение и е приет нов Закон за предучилищно и училищно образование (ЗПУО) с Указ №184 на Президента на Република България, утвърден от XLIII Народно събрание на 30.15.2015 г. и обнародван в ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г. Новият закон поставя нови акценти в националните образователни политики, свързани с гарантиране на равен достъп на всяко дете до образование, личностно ориентиран образователен процес, подобряване на обхвата и задържането на учениците в образователната система, осигуряване на успешно завършване на образованието от всички ученици. За първи път в историята на българското образование Законът за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) регламентира деветнадесет държавни образователни стандарта за предучилищното и училищното образование. Сред тях са два стандарта, на основата на които се планира и организира инспектирането, а именно: държавният образователен стандарт за управление на качеството в институциите и държавният образователен стандарт за инспектирането на детските градини и училищата.

Детайлен отговор на въпроса: Какво е инспектиране? предлага Адриан Грей, английски кралски инспектор и експерт описал инспектирането в европейските училища в книгата си „Инспектирането и оценяването на европейските училища. История и принципи“, издадена със съдействието на Постоянната международна конференция на инспекторатите в Европа (SICI).

Същността на инспектирането, Адриан Грей свежда до няколко ключови момента:

1. Инспектирането трябва да се разглежда като един от елементите на образователната система, който включва създаване на политики, регулации (включително качество на управлението);

2. Инспектирането най-просто може да бъде описано като пряко посещение/наблюдение и оценяване на учителите и/или работата на училищата без каквато и да е лична отговорност на инспектирания персонал;

3. Оценяването се разглежда като „управление на качеството“, макар в исторически план това много често е било определяно като „инспектиране“;

4. Инспектирането се е развило в близко/паралелно взаимодействие с нормативната регулация, включваща дефиниране на минимума за качество на образованието;

5. Националната система за инспектиране изпълнява качествено различна роля при управлението на качеството на учителите (Gray, 2019).

Шантал Мане – Бонисо, президент на Постоянната международна конференция на инспекторатите, подчертава необходимостта от обяснение на факта, че инспектирането е задължителен компонент на качеството на образованието. При училищното инспектиране има два елемента от особена важност: на първо място, това е гарантиране на интересите на децата и, на второ място, гарантиране на целесъобразното използване на държавното финансиране. Историята на знанието за училищното инспектиране той разглежда като европейски феномен, а първи опит да се опише историята на европейското инспектиране е за него спомената книга на Адриан Грей.

По много атрактивен начин е представено инспектирането в английската образователна система от популярната агенция Ofsted - Службата за стандарти в образованието, децата, уменията и семействата (1992 г.). Тя е създадена като приемник на Инспектората на училищата на Нейно Величество. Логото на Ofsted е „Повишаване на стандартите, подобряване на живота“. По този начин стандартите се обвързват с по-широката социална цел за повишаване на качеството на живота. (Clarke & Baxter, 2014). Агенцията Офстед извършва инспектирания, при които „подобрието“ е основна цел. Тя има водеща роля в разработването и прилагането на английската образователна политика.

Според авторите на Енциклопедичния речник по социология, издаден от академичното издателство на БАН, инспектирането на качеството образованието има място още в зората на социологията на образованието, когато „основните ѝ интереси са насочени към мястото на образованието като социален институт в системата на общественото възпроизводство“ (Енциклопедичен речник по социология, 1996, 458). Към този период се отнасят изследванията по темите, свързани с образователните възможности на децата с различен социален произход и различията в образователните им постижения, социалният контрол в образованието, социалните взаимоотношения в образователната система и др.

През понятийния апарат на социологията се дефинира и мястото на *социалната норма* (като понятие, имащо определящо място при инспектирането) като мярка, правило, предписание, закон, като „утвърдила се форма на регулиране на общественото колективно и индивидуално поведение, съвкупност от общоприети правила“. В тази връзка Васил Момов акцентира върху факта, че „всеобщността на нормативните изисквания се опира на два основни принципа: равенство на всички пред нормата и универсализация на нормативното предписание“ (Енциклопедичен речник по социология, 1996, 296).

Самото осъществяване на инспектирането у нас е свързано със значителни институционални промени в българската образователна система.

На първо място, променят се правомощията и задълженията на Регионалните управления на образованието (РУО) към министъра на образованието и науката - ресорни областни държавни институции, които до този момент изпълняват изцяло контролната дейност в системата на предучилищното възпитание и на средното образование. Във връзка с въвеждане на инспектирането са ограничени контролните дейности и правомощията на Регионалните управления на образованието в детските градини и училищата. Основните задължения на експертите в тези регионални управления вече са насочени към методическо подпомагане и подкрепа на учителите, макар самите регионални управления да запазват в описанието на дейността си несъществуващата функция за „контрол на системата на предучилищното и училищното образование“ (ЗПОУ, чл.252 (1), (2), (3), (4), с.73).

Втората съществена промяна е свързана със създаването на специална държавна институция за осъществяване на инспектирането. В изпълнение на изискванията на чл.274 от ЗПОУ, с ПМС №36 от 13 март 2018 г. е създаден Национален инспекторат по образование към Министерски съвет на Република България (ЗПОУ, 79) .

Директорът на Националния инспекторат по образование д-р Анелия Андреева, дефинира като водеща задача на новосъздадената държавна институция „да координира и направлява обществените усилия за по-добро качество на образованието, което да осигури успешна реализация на подготвени за пазара на труда кадри“ (Андреева, 2018).

Положителен факт е, че в ЗПОУ е регламентирано задължителното взаимодействие между двата типа държавни административни структури - Националния инспекторат по образованието и Регионалните управления на образованието (НИО-РУО) в заключителната фаза на инспектирането. Когато при оценката на дадена образователна институция е констатиран управленски дефицит относно познаването и изпълнението на нормативната уредба, касаеща системата на предучилищното и училищното образование, и необходимост от методическа подкрепа за отстраняване на констатираните пропуски и слабости или когато констатираното ниво на преподаване и усвояване на компетентностите от учениците не осигурява условия за качествено образование в съответното училище, се налагат мерки за подобряване на резултатите съгласно чл. 274 (5), т.4 от ЗПОУ.

В чл. 273 на ЗПОУ нормативно са конкретизирани основните измерения на социалния феномен инспектиране, като „процес на изготвяне на цялостна независима експертна оценка на качеството на предоставяното от детската градина или училището образование в определен момент на дейността им и определяне на насоките за подобряване“ (Закон за предучилищното и училищното образование, 2016, с. 78).

В глава петнадесета на същия закон, която описва държавния образователен стандарт за управление на качеството, инспектирането е представено като съществен елемент от процеса на управление на качеството, който е постоянен и непрекъснат процес на организационно развитие, основан на анализиране, планиране, изпълнение на дейностите, оценяване и внасяне на подобрения в работата на детските градини и училищата, по ред и условия, определени в нормата на държавния образователен стандарт

за управление на качеството в институциите. (Закон за предучилищното и училищното образование, 2016, с. 78).

Според ЗПУО оценяването на качеството на образованието се извършва чрез: *самооценяване*, по държавния образователен стандарт (ДОС) за управление на качеството и *инспектиране* по държавния образователен стандарт (ДОС) за инспектирането. След отмяната обаче на Наредба № 16 от 8 декември 2016 г. за управлението на качеството в институциите, обн. ДВ. бр.100 от 16 декември 2016 г., отм. ДВ. бр.100 от 15 декември 2017 г., процесът на инспектирането на образователните институции реално се осъществява на основата единствено на държавния образователен стандарт за инспектирането през учебната 2018/2019 г. През периода от 2016 до 2021 г. инспектирането, нормативно регламентирано чрез държавен образователен стандарт (ДОС) в ЗПУО, претърпява динамични промени, резултат от измененията в наредбите на МОН за инспектирането в детските градини и училищата. Инспектирането през учебната 2021/2022 г. се осъществява в съответствие с новоприетата Наредба №18 за инспектирането на детските градини и училищата от 9 септември 2021 г. С влизането в сила на тази наредба е отменена Наредба №15 на МОН, от 8.12.2016 г. за инспектирането на детските градини и училищата, обн. ДВ, бр. 100 от 16.12.2016 г., по която всъщност се реализира инспектирането от стартирането му през 2018/2019 г. до 2021/2022 учебна година.

Държавният образователен стандарт определя същността, целта и организацията на инспектирането на образователните институции в предучилищното и училищното образование.

Целта на инспектирането е постигане на устойчивост на процесите на осигуряване на качество посредством установяване на степента на изпълнение на държавните образователни стандарти. В резултат от инспектирането се формулира независима обективна оценка за силните страни в дейността на образователните институции, за аспектите от дейността им, които се нуждаят от подобрене в името на осигуряване на необходимото качество.

Съгласно действащата в момента Наредба № 18 от 2021 г. за инспектирането на детските градини и училищата, държавният образователен стандарт за инспектирането е допълнен и конкретизиран с поредица от дейности, задължителни за осъществяване:

1. Информирание за инспекцията;
2. Установяване на резултатите от изпълнението на препоръките и насоките, дадени от предшестващи инспекции;
3. Набиране на информация по конкретни индикатори за дейностите, осъществявани от екипите в детската градина или училището;
4. Оценяване, което се състои в съпоставяне на получените данни с разработени, апробирани и усъвършенствани критерии и индикатори за инспектиране;
5. Подпомагане, което се състои във формулиране на препоръки за подобряване на дейността на детската градина или училището.

Цялата необходима информация за образователната институция се набира чрез наблюдение, проучване на документация, изслушване и проучване на мнението на ученици, родители и други заинтересовани страни, както и преглед на интернет страницата и портфолиото на образователната институция.

Предмет на инспектирането са всички дейности, осъществявани от детската градина или училището, както и постигнатите резултати.

Обект на инспектирането са всички области от дейността на детската градина или училището.

Задължителен елемент при реализацията на инспектирането е да се анализира спецификата на влиянието на външната среда, в която функционира конкретната образователна институция.

За да се предотврати дублирането на функциите на Регионалните управления на образованието, в държавния образователен стандарт е посочено изрично, че правомощието за инспектирането на детските градини и училищата в системата на предучилищното и училищното образование принадлежи единствено от ресорно създадената държавна институция - Национален инспекторат по образованието (НИО).

Обхват на инспектирането

С актуализацията на Държавния образователен стандарт към определените в началото две основни области на инспекцията: *образователният процес* и *управлението на институцията* се добавя още една област - *институционална среда* на образователната институция.

Обхватът на инспектирането в областта *образователен процес* е многопластов и включва разнообразието от дейности в образователните институции: преподавателската и възпитателската дейност; оценяването на резултатите от обучението. Специално внимание се отделя на дейностите, свързани с проследяване на индивидуалния напредък на всяко дете, подкрепата за децата със специални образователни потребности, взаимоотношенията между педагогическите специалисти и децата или учениците и превенцията срещу отпадане от системата на образованието.

Инспектирането на областта *управление на институцията* включва оценка за: управлението на финансовите средства, управлението на човешките ресурси, професионалните умения и компетентности на педагогическите специалисти.

Инспектирането на областта *институционална среда* е ориентирано към оценяването на: физическата среда и информационното и библиотечно осигуряване на училищата и детските градини, развитието на организационната култура в детската градина или училището, развитието на среда за подкрепа и ефективно взаимодействие между всички участници в образователния процес и с всички заинтересовани страни, както и оценка на удовлетвореността на участниците в образователния процес.

Държавният образователен стандарт за инспектирането конкретизира *критериите* за инспектиране на детската градина и училището като „признаци и/или правила“ стандарти за качество, въз основа на които се прави оценка на образователната институция по областите на инспектиране. По този начин чрез определените индикатори за инспектиране на детската градина и училището става възможно установяване на степента, в която са изпълнени критериите за инспектиране в дадена област. Водеща в това отношение е ролята и отговорността на директора на Националния инспекторат по образованието, който следва да разработва, апробира и усъвършенства критериите и индикаторите за инспектиране на образователните институции, както и да гарантира тяхната публичност, чрез сайта на инспектората.

Цялостната оценка на качеството на предоставяното от детската градина или училището образование в конкретния момент на инспектирането се формира като средноаритметична стойност от оценките по отделните области на инспектиране. Оценката на всяка отделна област на инспектиране представлява средноаритметичната

стойност от оценките за степента на изпълнение на всеки отделен критерий, формирана като процентно отношение на сбора от точките, получени по отделените критерии, към максималния брой точки за областта. Степента на изпълнение на отделните критерии се определя в проценти според наличието или липсата на всеки отделен индикатор.

Цялостната независима експертна оценка на качеството на предоставяното от детската градина или училището образование се формира като получените проценти се превръщат в качествени оценки. Тук е необходимо да се отбележи, че е налице завишаване на процентите при определяне на характера на оценките през учебната 2021/2022 г. въз основа на новата Наредба 18 на МОН за инспектирането в сравнение с отменената Наредба 15, което може да бъде видяно в следващата таблица:

Таблица 1

Процентен израз на оценките

Наредба 18 на МОН, от 9.09. 2021 г., за инспектирането на детските градини и училищата, обн. ДВ. бр.77 от 16 септември 2021 г.	Наредба 15 на МОН, от 8.12.2016 г. за инспектирането на детските градини и училищата, обн. ДВ, бр. 100 от 16.12.2016 г.
"много добра" - над 81%	„много добра“ - над 75%
"добра" - от 61 до 80% включително;	„добра“ - от 50 до 75%
"задоволителна" - от 41 до 60% включително;	„задоволителна“ - от 30 до 50%
"незадоволителна" - по-ниска от 40%	„незадоволителна“ - под 30%

Планиране и организиране на процесите и дейностите по инспектирането

Планирането и организирането на процесите и дейностите по инспектирането е регламентирано от държавния образователен стандарт: петгодишен срок на инспекция, с изключение на незадоволителните оценки, повторна инспекция на период от шест месеца до една година. Извършената актуализация на държавния образователен стандарт за инспектиране включва допълване и конкретизиране на сроковете за инспектиране, като за институциите, получили добра оценка следващата инспекция е след третата до четвъртата година след последната инспекция, при институциите, получили задоволителна оценка следващата инспекция е след първата до втората година след последната инспекция.

Процесът на планирането и организирането на инспекцията задължително се регламентира и конкретизира със заповед, издадена от директора на НИО, в която се определят ръководителят и съставът на инспектиращия екип и срокът за извършване на инспекцията.

Държавният образователен стандарт за инспектирането определя три етапа на инспекцията на образователната институция със съответната продължителност. Прави впечатление, че в новата Наредба 18 на МОН за инспектирането са увеличени продължителността на подготовителния и заключителния етапи от до десет на до двадесет дни в сравнение предходните години.

Ако се опрем на възможностите на рефлексивната социология се налага сравнението на продължителността на инспектирането у нас с това в други европейски държави. В това отношение задължително се налага уточнението, че регламентираният срок на продължителността на инспектирането в България са значително по-кратки от тези в останалите европейски страни. Освен това, споделяйки лични наблюдения, впечатления и емпирични данни от работа на терен като пряк участник в процеса на инспектирането и член на инспектиращи екипи в качеството си на външен експерт, назначен със заповед на директора на НИО, трябва да споделя, в интерес на обективността на научното изследване, че нито подготовителният етап, нито същинският етап на инспектирането реално продължават до техния регламентиран максимум. Още повече, поради наложените ограничения за контакти и работа в условията на епидемичната обстановка, свързана с Ковид 19, от март 2019 г. до момента се утвърди комбиниран вариант на инспектиране с максимално онлайн организиране на дейностите и работните срещи и същински присъствен етап в образователната институция максимум един работен ден за посещения на учебни часове и наблюдение на образователната и физическата среда.

Социологическият подход при анализа на инспектирането като специфичен социален феномен предполага изследване и на специфичната социална роля на инспектиращия екип.

В подготовителния етап на инспекцията ръководителят на инспектиращия екип е задължен, според изискванията на държавния образователен стандарт за инспектирането да:

1. Уведоми на директора и персонала на образователната институция за предстоящата инспекция;

2. Представи на директора списък на необходимите документи, в т.ч. Стратегията за развитието на детската градина или училището и Плана за действие към нея, както и ежегодните Отчети за изпълнение на плана, включително Докладите от самооценяването за периода, който обхваща инспекцията;

3. Проучи и анализира предоставените документи;

4. Организира и планира срещи с родители, ученици, управленски екип и други заинтересовани страни - представители на училищен, обществен съвет и т.н.

Дейностите на инспектиращия екип в същинския етап на инспекцията включват провеждане на работни срещи, посещение на образователната институция и наблюдение на образователния процес.

Заключителният етап на инспекцията включва обработване и обобщаване на получената информация, поставяне на оценка като средно аритметична стойност от оценките на двете области на инспектиране - образователен процес и управление на институцията. Оценката на всяка отделна област на инспектиране представлява средноаритметичната стойност от оценката за степента на изпълнение на всеки отделен критерий.

Степента на изпълнение на отделните критерии се определя в проценти според наличието или липсата на всеки отделен индикатор.

Инспектирането завършва с изготвянето на доклад за извършената инспекция до директора на Националния инспекторат по образование (НИО). В него инспектиращият екип набелязва конкретни и измерими насоки за подобряване на дейността на детската градина или училището, като предлага ясно аргументирани препоръки за предприемане на определени действия за подобряване на качеството на предоставяното от детската градина или училището образование в съответствие с определените насоки за подобрене.

Копие от доклада за извършената инспекция се изпраща по надлежен ред до директора на инспектираната институция и до началника на Регионалното управление по образованието в съответната териториална област.

Добри практики на инспектиране от България

Авторите Росица Симеонова и Йонка Първанова (2017), представят апробиран модел за полицентрично инспектиране на мрежа от училища в България като част от изследователски проект по Еразъм+ КА2 „Полицентрично инспектиране на мрежи от училища“ с партньори от Ирландия и Хонландия. Става дума за мрежа на 10 български училища в София. Те очертават основните опорни пунктове на философията и подхода на полицентричното инспектиране, като подчертават, че „оценката, анализът и подобряването на качеството на образованието“, които се цели да бъдат постигнати чрез инспектирането трябва да способстват за „неговото превръщане от формална, бюрократична форма на контрол в проактивна, подкрепяща рамка, в която училищата да намират опора и обратна връзка за своето развитие, успехи, възможно подобрене и пътища, за тяхното реализиране“ (Симеонова & Първанова, 2017, с. 90 - 119).

В образователната ни практиката се откроява и стимулиращото към позитивно развитие управленско мнение на директора на Националния инспекторат по образование (НИО) д-р Анелия Андреева, за оптималното използване на инспектирането не само за системно и периодично оценяване на качеството на образованието в системата на предучилищното и училищното образование, но най-вече за стимулиране на ефективността на образователните институции. Положителни стъпки в тази насока са добрите практики и подкрепата на детските градини и училищата за мерки в съответствие с набелязаните насоки за подобрене, насърчаването на партньорствата и стимулирането на ефективното управление (Андреева, 2018).

Следвайки очертаната стратегия за развитие на инспектирането като метод за перманентна оценка на качеството на образованието и като се доверяваме на наличието на „социологическо сетиво“ и умението да формираме у себе си „социологическо въображение“ по думите на популярния американски социолог Чарлз Райт Милс, можем да потвърдим ролята на инспектирането като инструмент за позитивна мотивация за повишаване на качеството на образованието в България.

Изводи, дискусии и предизвикателства

Като предизвикателства пред процесите на инспектирането, които тепърва очакват своите решения, ще маркирам няколко ракурса за обществени обсъждания, научни изследвания, социологически проучвания:

Необходим ли е нов държавен образователен стандарт (ДОС) за управление на качество на институциите? Ако да, тогава достатъчно ефективно ли е инспектирането на качеството на образователните ни институции при липсващ държавен образователен стандарт? Ако не, промяната следва да е в Закона за предучилищното и училищното образование.

Подготвени ли са достатъчно добре социалните актьори, участници в процесите по инспектиране: учители, ученици, родители, директори и какви са нагласите им за обективно и ефективно участие в процесите по инспектиране на качеството на образованието?

Необходими ли са нормативно регламентирани рамкови изисквания за управлението на качеството на институциите?

Трябва ли образователните резултати на българските ученици от националните външни оценявания в начален етап и след седми клас, държавните зрелостни изпити, както и от международните изследвания PISA, PIRLS, TALIS, да бъдат включени сред критериите за инспектирането?

Бъдещата визия на развитие на обсъждания важен социален феномен инспектиране на качеството на образованието се очертава отново от д-р Анелия Андреева като утвърждаване на значението и водещата роля в този процес на Националния инспекторат по образование, който следва да се проявява като „новаторска, мотивираща, креативна, позитивна държавна администрация за подкрепа, развитие и устойчивост на процесите по осигуряване на качество на предоставяното образование за успешна реализация на децата и учениците“, каквито са и очакванията на българското общество.

Използвана литература

- Andreeva, A. (2018). Rolyata na pozitivnata motivatsia za povishavane kachestvoto na obrazovaniето. [The role of positive motivation for increasing the quality of education] Plenaren доклад na Natsionalna nauchno-prakticheska konferentsia „Pedagogicheski inovatsii za povishavane na kachestvoto – sashtnost na savremennoto uchilishte“. <https://nio.government.bg>
- Clarke, J. & Baxter, J. (2014). Satisfactory Progress? Keywords in English School Inspection. *Education Inquiry* 5(4).

DOI: [10.3402/edui.v5.23485](https://doi.org/10.3402/edui.v5.23485)

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/edui.v5.23485?scroll=top&needAccess=true>

Gray, A. (2019). *European School Inspection and Evaluation: History and Principles*. Bookworm of Retford.

Naredba №15 ot 8.12.2016g. za inspektiraneto na detskite gradini i uchilishtata [Ordinance No. 15 of 8.12.2016 for the inspection of kindergartens and schools] (obn. - DV, br. 100, 16.12.2016 g.) <https://mon.bg/bg/59>

Naredba № 16 ot 08.12.2016 g. za upravlenieto na kachestvoto v institutsiite [Ordinance No. 16 of 08.12.2016 on quality management in institutions] (obn. - DV, br. 100 ot 16.12.2016 g.

Naredba № 18 ot 9 septemvri 2021 za inspektiraneto na detskite gradini i uchilishtata [Ordinance No. 18 of September 9, 2021 on the inspection of kindergartens and schools] (publ. 17.09.2021 g., obn. DV. br.77 ot 16 septemvri 2021) <https://mon.bg/bg/59>

Simeonova, R., Parvanova, Y. (2017). *Inovativen model za politsentrichno inspektirane na mrezha ot uchilishta v Bulgaria*. [An innovative model for polycentric inspection of a network of schools in Bulgaria]. *Godishnik na Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“*, Fakultet po Pedagogika, Kniga 110, Pedagogika, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.

Tilkidzhiev, N. (1996). (Ed). *Entsiklopedichen rechnik po sotsiologia*. [Encyclopedic Dictionary of Sociology]. Izdatelstvo na BAN.

Zakon za preduchilshното I uchilishното obrazovanie (2016). [Law on preschool and school education]. Az-Buki.